

Walt Disneyk irakatsi zigun maitatzen ‘Gure lagun Atomoa’

1950eko hamarkadan AEBetako Gobernuak eta erreaktore nuklearrak mundu osoan saldu nahi zituzten korporazioek irudi operazio handia abiarazi zuten indar atomoaren mesedeez eta arriskurik ezaz konbentzitzeko herritarrek, haur eta gaztetxoak bidenabar. Walt Disneyren konpainiak protagonismo berezia izan zuen propaganda hartan.

| PELLO ZUBIRIA KAMINO |

CAMPANITA, TINKERBELL, LA FÉE Clochette... Disneyren faktorian Peter Pan mitikoa babesten duen iratxo bihurria, mila bider ikusi dugu haur ginenetik. 1960ko hamarkadako telebistan zuri-beltez agertzen zitzaigunean Disneylandeko eskualde magikoak aurkeztu zituzten -*Frontierland*, *Tomorrowland*, *Adventureland* eta *Fantasyland*- ez ginen askorik ohartzen neskato niniño hegodun hark erradioaktibitatearen ikurra margotzen zuela.

2012ko azaroan Frantziako *Canal Plusek* Camille Lepomellec erreality-zailearen *Catastrophes nucléaires: Histoires secrètes* dokumentala erakutsi zuen, gaur Internetez ikus daitekeena, energia atomikoaz herritarrek ezagutzen ez dituztenez. Hartatik ohartu ginen asko Walt Disneyk energia atomikoaren propagandaren egindako lanaz.

Filmak ordu bete eta 12 minutu daramanean, *offeko* ahotsak kontatzen du 1979ko apirilean Harrisbourgeko zentralako istripuak eragin zuela lehenbiziko ebakuazio nuklearra, amerikar askori zalantzak sorraziz atomoaren ontasunaz: “Nuklearraren hasieratik, erradiazioek ikaratzen zituzten herritarrek lasaitzeko, gobernuak eta industrialek hainbat film eginarazi zituzten, eskoletan eta telebistan pasatzeko. Honako hau Walt Disneyk ekoiztu

zuen, 1957an”. Eta gure haurtzaroan mila bider ikusitako *Campanitaren* sarrera famatuaren ostean irekitzen da asteko gai berezia: *Our friend, the Atom*, Gure lagun Atomoa.

Canal Plusek dokumentalean, Disneyren filma erakutsi diete Harrisbourgen Three Mile Islandeko zentralaren 1979ko istripuan etxetik ihesi egin behar izan zuten senar-emazteei. Ondo gogoan dute. “Lehen hezkuntzan erakusten ziguten, zientzien atalean. Pantailan atseginagoa zen liburuan irakurrita baino. Marrazki bizidunegina zen gainera, are atseginagoa”.

Paperezko bertsioa ere baduen arren –gaztelaniaz *Nuestro amigo el átomo* bataiatua– benetan marka utzi zuena filma izan zen. Marrazki bizidunok eskolan ikusi zituzten 1950-1960 hamarkadetakako haurrek. Gaztelaniazko azpitituluz ere ikus daiteke gaur Internetez.

Ivan Jimenez Montalvok *La fórmula del lápiz* blogean azaldu du *Our friend, the Atom* hain eraginkor zerk egin zuen. “Funanbulista baten gisan, Disneyk asmatu zuen elkartzen entretenimendua eta hedapen zientifikoaren espektakulua; enpresen interesak lotzen pedagogiarekin arretarekin; masa komunikazioa eta erantzukizun soziala”. Bestela esanda, gerra mundialean balio militarra erakutsi zuen energia ato-

Our Friend, the Atom liburuaren irudietatik aterea dago hau. Telebistarako bestelako itxura eman zioten, askoz beranduago merkaturatutako Aladinen antza handiagoz. Filmean jenioak esango du: “Hemen nire eskuan daukat suaren indarra, atomoa. Zuei emango dizuet”. Argazki txikian Walt Disney bera telebistarako eta eskoletarako prestatutako 45 minutuko saioaren hasieran, atomoaren egitura irudikatzen duen maketa eskuetan. 1957ko filmaren pasarte batean aipatzen zuten erradioaktibitateak laguntzen duela tiroideetako gaitzak sendatzen. Bitxikeria odoltsua: Ian Tomas Ash bukatzen ari den A2 dokumentalak erakusten ditu Japoniako haurrak, Fukushimako erradiazioek tiroideetan kisteak eragin dizkietenak. Trailer minbera Interneten jarri du. *Disney Channel* nuklearzaleak ez dizkie eskainiko lekukotasunok *Fantasylanden* bizitzea promesten zaien gure gaztetxoei.

mikoa gero negozio lerro bihurtzea erabaki zuten korporazioei lana txit egoki egin zela.

Disneyk iragartzen zuen aro atomikoak mundua irauli behar zuela brontze aroak eta industrializazioak egin bezala. Etorkizuneko energi iturri nagusia nuklearra izango zen. Bonba atomikoak lehengo leherkari konbentzionalak zaharkituta utzi zituen moduan, indar nuklearrak gairaditutako zituen ikatza bezala petrolio. Nuklearrak kolonizatutako zituen bizitzaren alor guztiak. Energia agortezin, garbi eta... hondakin gabeko batek.

Munstro hiltzailea gure morroi

*Our friend, the Atom*en, *Disneyland* programaren atal guztietan bezala, Walt Disney bera aurkezte, eskuetan harturik atomoaren ikurra: “Atomoan datza gure etorkizuna. Denek nahi dute ulertu nola funtzionatzen duen”.

Jules Verneren *20.000 legoa itsaspean* famatuaren aipamenetik abiatzen da: eleberriko urpekoa kapitainak leherrarazi egin zuen, hura zerabilen energia beste inoren eskuetan eror ez zedin. Gaztetxo guztiek fikzioan ezagutzen duten *Nautilus* Walt Disneyk aurkeztutako du AEBetako armadaren izen bereko submarino atomikoarekin parekatuz. Zer gertatu da tartean?

Our friend, the Atomen zientzi arduraduna den Heins Haber fisika-riak azalduko digu. Ipuinez lagundurik, honek ere, “ohartu baikara gaiak izugarritzko antza duela iratxo-ien istorioekin. Zehazki batekin, 1001 gauak liburuko *Arrantzalea eta jenioa* izenekoarekin”.

Ba omen zen aspaldian arrantzale bat arras pobre bizi zena. Egun batez, sareak behin eta berriro bota ondoren, brontzeko ontzi bat iritsi zitzaion eskuetara. Ahoa estalirik zeukan berunezko tapailuz. Aurki-kuntzaz harriturik, arrantzalea ziur dago hain ondo itxitako ontziak zerbait preziatua eduki behar duela.

Arrantzale zaharrak ireki due-nean, ontzitik jenio izugarria azal-duko zaio. “Hilko zaitut” dio bel-

durgarri, eta arrantzaleak galdeturik zergatik egin behar dion hori, jei-nuak arrapostu: “Mende luzez egon naiz preso ontzi honetan. Haserrea handitu zait barruan, aunitz handi-tu, eta zin egin dut ni askatuko nin-duenak hil egin beharko zuela”.

Herioari ihes egiteko, arrantzale erneari bururatuko zaio galdera bat egitea munstroari: “Nola da posible zu bezalako izaki ahaltsua hain ontzi txiki batean sarturik egotea?”. Jenioa are eta haserreago: “Nolaz? Duda egiten duzu nik ontzian berri-ro sartzeko ahalmenik ba ote dudan?”. Arrantzaleari apustua irabazteko ontziratu denean, hark jenioa preso hartuko du. Erraldoiak onartu arte arrantzalea duela nagusi eta eskatutako gutzia egingo diola.

Horra energia atomikoaren fun-tsa *Xerezade* lagun Heins Haberrek laburki esplikatutik. Hortik aurrera luzatuko dira mundua aldatu behar duen energiaren azalpenak. Teo-rian, hasi Demokritok eta askoz beranduago John Dalton, Amadeo Avogadro, Antoine Henri Becque-rel, Pierre eta Marie Curie, Albert Einstein eta abarrek egin aitzina-menduetara. Praktikan, errektore nuklear batek nola funtzionatzen duen era oso didaktikoan erakutsiz.

Hiru ordu laurdeneko saioaren bukaeran, General Electric eta mul-tinazional gotorrenekin batera Walt Disneyk haur eta gaztetxoei eraku-tsi zien mundua milaka errektorez beteko zela, erradiazioek balioko zutela landareen uzta eta animalien produkzioa hobetzeko. Lurrazalean milaka eguzki tiki piztuz.

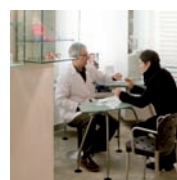
Our friend, the Atomek ez zion ato-moari arriskurik ikusten, ez bazen bidean arma atomikoei egiten zaien aipamena: Hiroshima eta Nagasa-kin ikusia zen zein hilkor diren, baina atomo zibilak arras ezberdin jokatu-ko zuen, jainko menderatua bailitzan fisikari eta ingeniari-ien eskuetan.

Pedagogiaz mozorrotutako pro-pagandan hondakinik ere ez dauka- zentral nuklearrek. Kutsadurarik hain gutxi. Horregatik da hain hil-korra Disneyren *Our friend, the Atom* dokumentala. Energia nuklearra daukaten herrialdeetako jende-eei egia- ren parte handi bat ezkutatu die, justu istripuak uga-ritu direnean jendeok nozitu behar dituzten kalteen oinarrian dago- en egia kutsakorra. ■

ZINKUNEGI
OPTIKA

Hernani, 23 · 20004 Donostia · T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

Zerbitzua
Kalitatea
Garantia

